

ZDZISŁAW GROCHOWSKI
Instytut Ekonomiki Rolnej
Warszawa

KOSZTY WŁASNE I OPLACALNOŚĆ PRODUKCJI PODSTAWOWYCH ARTYKUŁÓW ROLNYCH W 10 SPÓŁDZIELNIACH PRODUKCYJNYCH

(K o m u n i k a t)

Instytut Ekonomiki Rolnej rozpoczął w 1955 r. badania kosztów produkcji w kilkunastu spółdzielniach produkcyjnych. Dotychczasowe nasze prace nad materiałem zebrany za rok 1955 miały na celu opracowanie metody obliczania kosztów i analizy opłacalności produkcji. W chwili oddawania do druku niniejszego numeru * nie mamy jeszcze zakończonej całkowitej analizy kosztów i opłacalności produkcji we wszystkich spółdzielniach i dlatego podajemy tylko komunikat dotyczący kształtowania się kosztów i opłacalności podstawowych artykułów rolnych (zboże, ziemniaki, buraki cukrowe, mleko, żywiec wołowy i wieprzowy) w 10 spółdzielniach produkcyjnych. W komunikacie tym nie podajemy dokładnej analizy przedstawionych materiałów, gdyż będzie to można przeprowadzić dopiero po zakończeniu całości obliczeń we wszystkich badanych spółdzielniach.

Metoda obliczania kosztów

W celu zorientowania czytelnika w zastosowanej przez nas metodzie obliczania kosztów podajemy w skrócie zasadnicze założenia tej metody **.

- 1) Koszt robocizny. Ponieważ dochodu uzyskanego przez spółdzielców nie można zaliczyć do kosztów, zastosowaliśmy jednakową dla wszystkich spółdzielni umowną opłatę pracy, którą ustaliliśmy w wysokości 30 zł za przeciętny dzień roboczy. Na podstawie stosunku ilości zaliczonych dniówek obrachunkowych do ilości wypracowanych dni roboczych (w ciągu roku w całej spółdzielni) ustaliliśmy umowną opłatę pracy za 1 dniówkę obrachunkową. Umowna opłata za jedną dniówkę obrachunkową jest różna w różnych spółdzielniach i kształtuje się w granicach od 17 do 28 zł.
- 2) Wszystkie pasze, nasiona własne i zboże wydane za pracę POM liczyliśmy po kosztach własnych. Dla produktów ubocznych przyjęliśmy

* Listopad 1956 r.

** Szersze omówienie metody znajdzie czytelnik w artykułach autora na ten temat, zamieszczonych w nr 5 i 9/56 „Nowego Rolnictwa“ i 6/56 „Ekonomisty“.

stałe ceny zaliczeniowe: dla słomy — 10 zł, obornika — 9 zł i liści buraczanych — 6 zł.

- 3) W kosztach produkcji mieści się również amortyzacja, którą obliczyliśmy według norm PGR. Ze względu na brak danych dotyczących wartości niektórych budynków amortyzację obliczyliśmy szacunkowo.

Tabl. 1. Nakłady na 1 ha i koszt własny 1 q czterech zbóż

Spółdzielnia	Sady	Nieznano- wice	Wion- czemin	Izabe- łów	Brusi- ny	Czaple	Warzy- nice	Byno- wo	Augus- towo	Juro- wce
Plon z ha/q	22,8	22,6	21,3	21,0	20,4	17,1	17,0	12,3	11,7	11,4
Ziarno własne zł	97	139	128	204	115	94	107	185	216	271
Ziarno z kupna zł	19			9			14	21		
Razem ziarno siewne zł	116	139	128	213	115	94	121	206	216	271
Obornik zł	122	176	270	72	180	91	100	90	139	152
Nawozy zł	107	267	214	362	159	155	170	186	63	213
POM w zł	225	216	225	274	237	187	177	279	225	117
POM w zbożu zł	30	116	68	84	35	96	38	82	84	115
Traktor własny zł				345						177
Konie zł	69	56	102	108	68	45	45	64	96	116
Nakłady ogólne zł	204	199	287	857	228	135	215	228	140	155
Razem nakłady materiałowo-pieniężne zł	873	1 169	1 294	2 315	1 022	803	866	1 135	963	1 316
Nakłady pracy w zł	997	977	691	894	704	432	565	747	766	641
Razem nakłady zł	1 870	2 146	1 985	3 209	1 726	1 235	1 431	1 609	1 729	1 957
Słoma zł	412	393	380	400	350	304	311	184	207	196
Nakłady po odjęciu wartości słomy w zł	1 458	1 753	1 605	2 809	1 376	931	1 120	1 425	1 522	1 761
Koszt własny 1 q w zł	64,06	77,42	75,34	133,49	67,44	54,15	63,12	115,85	130,08	154,47

- 4) Do kosztów nie zaliczyliśmy podatków, ubezpieczeń i oprocentowania kredytów.

- 5) Koszt utrzymania koni uwidoczniiony w tablicach nie jest pełny. Nie obejmuje on kosztów obsługi (mieści się w nakładach pracy) oraz takich kosztów, jak kucie koni, koszty utrzymania pomieszczeń, remonty wozów i uprzęży i inne (koszty te z powodu trudności ich wyodrębnienia mieszczą się w nakładach ogólnych).

Koszty produkcji zbóż

Nakłady na 1 ha i koszty własne czterech zbóż przedstawia tablica 1. W poszczególnych spółdzielniach występują znaczne różnice w nakładach na 1 ha. Pomijając pewne nietypowe wypadki, jak na przykład spółdzielnia Izabelów, w której występują bardzo wysokie nakłady (czterokrotnie wyższe niż w innych spółdzielniach nakłady ogólne i wysoki koszt pracy własnego traktora), oraz spółdzielnia Czaple, w której nakłady są znacznie niższe, nakłady na 1 ha zbóż (po odjęciu wartości słomy) kształtują się w zasadzie w granicach 1 200 — 1 800 zł. Koszt 1 q zbóż przy tej wysokości nakładów zależny będzie od wysokości plonu. Pomijając sporadyczne wypadki, w których na skutek takich czy innych przyczyn nakłady na 1 ha mogą odbiegać od normalnych, przeciętne koszty własne kształtują się w zależności od plonu w następujących granicach:

przy plonie	11 q	koszt własny	wyniesie	110 — 175 zł
„	„	14 q	„ „ „	85 — 130 zł
„	„	17 q	„ „ „	70 — 105 zł
„	„	20 q	„ „ „	60 — 90 zł
„	„	23 q	„ „ „	50 — 80 zł

Oplącalność produkcji towarowej zbóż

Przedstawione w tablicy 2 koszty własne zboża różnią się od kosztów z tablicy 1, gdyż są to przeciętne koszty zboża towarowego (procent poszczególnych zbóż w produkcji towarowej jest różny od procentu tych samych zbóż w produkcji globalnej, różne są również koszty produkcji poszczególnych zbóż). Oplącalność produkcji poszczególnych artykułów określamy w załączonych tablicach wskaźnikiem względnej wysokości ceny, tj. stosunkiem ceny do kosztów*.

Wskaźnik ten pomniejszony o 100 jest wskaźnikiem rentowności.

W pierwszych pięciu spółdzielniach przeciętna obowiązkowych dostaw jest wyższa od kosztów własnych. W pozostałych spółdzielniach produkcja towarowa zbóż jest oplącalna dzięki sprzedaży znacznej ilości zboża po wyższych cenach. Wyjątek stanowi Bynowo, w którym produkcja towarowa ograniczyła się tylko do obowiązkowych dostaw, i Jurowce, w których koszty własne zbóż są bardzo wysokie.

Oprócz poziomu kosztów własnych oplącalność produkcji zbóż zależy od stopnia towarowości produkcji i udziału w tej produkcji sprzedaży wolnorynkowej. Ilość zboża sprzedanego ponad obowiązkowe dostawy — poza spożyciem produkcyjnym w gospodarstwie — zależy od ilości zboża wydanego na dniówki obrachunkowe. Są takie spółdzielnie, w których sprzedaje się zboże i zwiększa przez to pieniężną część dniówki, jak również i takie, w których całą nadwyżkę zboża dzieli się między członków. Przykładem może być spółdzielnia Brusiny, w której całą nadwyżkę zboża podzielono między członków wydając na 1 dniówkę po 11 kg zboża (na

* W obliczeniach naszych stosujemy jeszcze inne wskaźniki, a mianowicie dochód globalny na 1 dzień pracy i dochód czysty na 1 ha (przy produkcji zwierzęcej na 1 ha zajęty pod produkcję pasz dla inwentarza).

Tabl. 2. Koszty własne i opłacalność produkcji towarowej zbóż

L.p.	Spółdzielnia	Globalna produkcja zbóż	Nakłady na 1 q		Umowna opłata za 1 dnio-wkę obra-żoną	Koszt własny 1 q zi	Produkcja q towarowa	% towarowości	Obwiązkowe dostawy w % towarowej	Cena obowiązkowych dostaw za 1 q	Cena pozostawiej sprzedazy za 1 q	Przeciętna cena za 1 q	Różnica między ceną a kosztami zi	Stosunek ceny do kosztów
			dnio-wek obrachunkowych	zi										
1	Czaple	3 067	4,47	24,59	23	55,40	718,8	23,4	60	69,20	330,79	174,23	118,77	315
2	Warzynice	2 483	4,73	25,19	22	63,25	697,4	28,1	99	85,92	300,00	87,11	23,86	137
3	Brusiny	3 432	4,55	26,15	26	66,45	372,0	10,8	100	74,40	—	74,40	7,95	112
4	Sady	4 393	2,01	17,35	26	70,61	1345,0	30,6	78	82,37	220,10	112,53	41,92	159
5	Wionczemin	2 709	4,86	35,94	21	75,00	460,0	17,0	95	73,15	384,50	89,23	14,23	120
6	Nieznanowice	2 852	4,90	28,93	28	82,13	319,0	11,2	42	81,88	190,00	139,09	56,96	169
7	Bynowo	3 379	2,11	66,28	25	119,03	867,8	25,7	100	70,80	—	70,80	-38,23	60
8	Augustowo	4 335	5,51	42,27	17	134,92	772,7	17,8	48	64,83	237,68	162,54	27,62	120
9	Izabelów	1 384	2,17	90,71	23	140,62	350,4	25,3	34	60,67	298,20	210,62	70,00	144
10	Jurowce	1 140	3,72	96,10	25	189,10	94,3	8,3	61	98,43	320,74	185,13	-3,97	98

rodzinę wypada po 49 q). Dlatego też podany wskaźnik nie charakteryzuje w dostatecznym stopniu opłacalności zboża, gdyż zależy on od tego, czy zboże zostało w danej spółdzielni sprzedane zespołowo czy indywidualnie przez członków. Pełniejszy miernik możemy uzyskać wtedy, jeśli weźmiemy pod uwagę również zboże wydane członkom. Zboże to w naszym rachunku liczymy po cenach zbliżonych do cen płaconych przez państwo w wolnym zakupie (pszenicę liczymy po 300 zł, pozostałe zboża po 200 zł).

Ponieważ nie mamy jeszcze obliczonych całkowitych wyników ze wszystkich wymienionych spółdzielni, podamy przykładowo tylko dla niektórych spółdzielni wskaźnik opłacalności zbóż (stosunek ceny do kosztu własnego) po uwzględnieniu produkcji wydanej członkom. Porównanie wskaźnika opłacalności zboża towarowego ze wskaźnikiem opłacalności zboża towarowego łącznie ze zbożem wydanym członkom spółdzielni przedstawia poniższe zestawienie:

Warzyńce	137 — 217
Sady	159 — 296
Bynowo	60 — 119
Augustowo	120 — 160
Izabelów	144 — 159

Tabl. 3. Nakłady na 1 ha i koszty własne 1 q ziemniaków

Spółdzielnia	Augustowo	Wionczemini	Sady	Nieznanowice	Brunsyny	Izabelów	Czaple	Bynowo	Jurowce	Warzyńce
Plon z ha q	160,00	118,00	110,00	100,00	90,62	83,36	64,41	61,36	56,80	50,15
Sadzeniaki własne zł	779	613	474	904	982	865	972	617	757	1 804
Sadzeniaki zakupione zł	—	182	757	—	—	1 079	—	696	683	192
Razem sadzeniaki zł	779	795	1 231	904	982	1 944	972	1 313	1 441	1 996
Obornik zł	900	900	900	900	900	900	713	735	900	900
Nawozy zł	190	84	216	186	26	250	150	71	—	—
POM w zł	463	266	435	314	258	236	268	318	116	498
POM w zbożu zł	113	117	47	109	25	68	27	70	—	68
Traktor własny zł	—	—	—	—	—	413	—	—	—	—
Konie zł	322	382	229	133	123	186	96	210	247	125
Nakłady ogólne zł	208	438	306	299	338	1 285	199	342	327	323
Razem nakłady materiałowo-pieniężne zł	2 975	2 982	3 364	2 845	2 652	5 282	2 425	3 059	3 031	3 910
Nakłady pracy zł	2 701	932	2 278	1 674	1 400	1 446	1 050	1 123	1 271	994
Razem nakłady zł	5 676	3 914	5 642	4 519	4 052	6 728	3 475	4 182	4 302	4 904
Koszt własny 1 q zł	35,46	33,22	51,31	45,18	44,71	80,70	53,96	68,16	75,75	97,80

Ogólnie opłacalność produkcji zbóż można ocenić następująco:

- 1) przeciętna cena obowiązkowych dostaw (70 — 80 zł) zapewnia zwrot kosztów własnych w gospodarstwach uzyskujących plony około 20 q z ha,
- 2) w gospodarstwach o niższych plonach (11 — 14 q z ha) przeciętna cena realizacji produkcji towarowej pokrywa koszty własne dopiero przy znacznym przekroczeniu obowiązkowych dostaw (do 100%),
- 3) uwzględniając całą produkcję zboża po odliczeniu spożycia produkcyjnego (nasiona, pasze) i opłaty pracy POM, opłacalność jego w porównaniu z innymi produktami (roślinnymi i zwierzęcymi) kształtuje się na ogół korzystnie, zwłaszcza w spółdzielniach o wysokich plonach.

Koszty produkcji ziemniaków

Tablica 3. Nakłady materiałowo-pieniężne na 1 ha, po odrzuceniu tego samego co i poprzednio nietypowego wypadku spółdzielni Izabelów, kształtują się w wysokości 2 600 — 3 000 zł. W spółdzielni Czaple są one niższe wskutek niższej dawki obornika, w spółdzielni Sady wyższe, gdyż z braku własnych sadzeniaków musiano je kupić po wyższej cenie, co podwyższyło nakłady na 1 ha o około 300 zł. Przy niskich plonach ziemniaków wzrastają automatycznie nakłady na 1 ha, gdyż sadzeniaki liczy się po kosztach własnych. Na przykład gdy w spółdzielni Augustowo i Wionczemin koszt sadzeniaków wynosi około 800 zł na 1 ha, to w spółdzielni Warzynice 2 000 zł.

Znacznie większe różnice niż przy nakładach materiałowo-pieniężnych

Tabl. 4. Opłacalność towarowej produkcji ziemniaków

Lp	Spółdzielnia	Nakłady na 1 q		Koszt własny 1 q zł	Towarowość %	Obowiązkowe dostawy w % produkcji to- warowej	Cena 1 q		Przeciętna cena zł	Różnica mię- dzy ceną a kosztami zł	Stosunek ce- ny do kosztu
		dnówek obrachun- kowych	zł				obowiąz- kowych dostaw zł	pozostałej sprzedaży zł			
1	Augustowo	1,28	13,72	35,46	15,3	68	21,15	60,00	34,00	-1,46	95
2	Wionczemin	0,52	22,30	33,22	22,4	100	17,11	—	17,11	-16,11	51
3	Sady	0,92	27,45	51,31	31,4	94	34,50	80,00	36,95	-14,36	72
4	Nieznano- wice	0,79	22,92	45,18	11,2	100	23,61	—	23,61	-21,57	52
5	Brusiny	0,82	23,39	44,71	20,2	2 ^b	20,00	60,00	46,31	1,60	94
	„	0,57	119,30 ^a	134,12				126,13	126,13	-7,99	
6	Izabelów	0,90	60,06	80,70	39,6	—	—	70,53	70,53	-10,23	87
7	Czaple	1,02	30,50	53,96	39,0	41	18,00	60,00	42,81	-11,15	79
8	Bynowo	0,96	44,16	68,16	28,3	91	16,18	122,30	25,91	-42,25	38
9	Jurowce	1,16	46,75	75,75	—	—	—	—	—	—	—
10	Warzynice	1,53	64,14	97,80	60,0	—	17,68	—	17,68	-80,12	18

^a Ziemniaki selekcyjne.

^b Nie ujęte tu są ziemniaki selekcyjne zaliczone na obowiązkowe dostawy, gdyż cena ich była kilkakrotnie wyższa.

istnieją w nakładach pracy. Rozpiętość w nakładach pracy w różnych spółdzielniach kształtuje się nawet jak 1 do 3 (spółdzielnia Augustowo i Wionczemin). Różnice w nakładach pracy zależą nie tylko od racjonalności samych nakładów i organizacji pracy, lecz także od stosowanego systemu norm i opłat. W wielu spółdzielniach w celu zachęcenia członków do pracy przy wykopkach stosuje się ulgowe normy i wyższą opłatę w dniówkach, co powoduje większy rozchód w dniówkach na 1 ha. Ponieważ w naszych obliczeniach nie stosujemy opłaty za faktyczny dzień pracy, lecz opłatę za dniówkę skorelowaną odpowiednio do rocznej ilości dni pracy w całej produkcji, to na skutek zaliczania przez niektóre spółdzielnie dużej ilości dniówek za wykonane prace nakłady pracy w wycenie pieniężnej kształtują się zbyt wysoko.

Tabl. 5. Nakłady na 1 ha i koszty własne 1 q buraków cukrowych

Spółdzielnia	Wionczemin	Warzyńce	Nieznanowice	Augustowo	Sady	Czaple	Izabelów	Brusiny	Bynowo	Jurowce
Plon z ha q	222,8	200,6	200,0	196,0	166,4	155,3	144	138,2	119,6	55,5
Nasiona zł	375	375	375	375	375	375	375	375	375	375
Obornik zł	1 125	900	900	900	900	900	900	1 125	1 125	1 050
Nawozy zł	242	583	304	207	536	214	365	563	363	317
POM w gotówce zł	378	188	348	337	288	616	275	205	297	260
POM w zbożu zł	129	44	115	58	37	10	78	21	96	40
Traktor własny zł							609			72
Konie zł	383	157	260	825	387	208	300	360	290	189
Nakłady ogólne zł	1 023	753	698	420	715	464	3 007	630	798	655
Razem nakłady materiałowo-pieniężne zł	3 655	3 000	3 000	3 122	3 238	2 787	5 909	3 279	3 344	2 958
Nakłady pracy w zł	4 425 ^a	2 499	3 220	8 540	4 778	2 283	3 983	4 346	3 553	2 533
Razem zł	8 080	5 499	6 220	11 662	8 016	5 070	9 892	7 625	6 897	5 491
Wartość produkcji ubocznej zł	343	483	480	470	397	373	345	312	282	132
Nakłady po odjęciu produkcji ubocznej w zł	7 737	5 016	5 740	11 192	7 619	4 697	9 547	7 313	6 615	5 359
Koszt własny 1 q zł	36,82	25,00	27,71	57,10	45,79	30,24	66,28	52,93	56,27	96,52

^a W tym praca najemna 1 057 zł.

Jak wynika z prowizorycznej analizy faktycznych nakładów pracy, nakłady przekraczające 1 400 zł są raczej nieusprawiedliwione (poza taką spółdzielnię, jak Augustowo, gdzie wysoki stosunkowo plon wymaga nieco większych nakładów — nie takich jednak, jak to ma rzeczywiście miejsce w Augustowie). Jeśli więc wyeliminujemy nietypowe wypadki, nakłady pracy na 1 ha ziemniaków, przy naszej metodzie wyceny pieniężnej kształtują się w granicach 1 000 — 1 400 zł. Łączne nakłady na 1 ha ziemniaków kształtują się więc od 3 600 — 4 400 zł.

Pomijając więc różne nietypowe wypadki, koszty własne ziemniaków kształtować się będą w zależności od plonów następująco :

przy plonie	60 q	koszt własny wyniesie	60 — 75 zł
„	80 q	„	45 — 55 zł
„	100 q	„	36 — 44 zł
„	120 q	„	30 — 37 zł
„	140 q	„	26 — 32 zł

Opłacalność produkcji towarowej ziemniaków

Tablica 4. Tabela ta wypracowana jest podobnie jak tablica 2 dla zbóż. Zestawienie to jest dosyć wymowne. W żadnej z badanych spółdzielni produkcja ziemniaków nie jest opłacalna. Nawet spółdzielnia Augustowo (przy stosunkowo niskich kosztach — 35,46 zł), która 50% ziemniaków sprzedawała po cenie 60 zł, nie otrzymała pełnego zwrotu kosztów własnych. Nieopłacalność ziemniaków wynika nie tylko z niskich plonów, a więc i wysokich kosztów, lecz również z niskiej ceny obowiązkowych dostaw. Jeśli cena obowiązkowych dostaw zboża pokrywa koszty w spółdzielniach o wysokich plonach, to cena ziemniaków nawet przy wysokich plonach kształtuje się poniżej kosztów. Obniżenie kosztów ziemniaków poniżej 20 zł jest praktycznie mało prawdopodobne.

Koszty własne produkcji buraków cukrowych

Tablica 5. Cena 1 q buraków cukrowych wynosi 48 zł. Porównując tę cenę z kosztami widzimy, że opłacalność buraków zaczyna się przy plonie około 150 q z ha. Należy tu wyłączyć spółdzielnię Augustowo, w której nakłady pracy z przyczyn, o których pisaliśmy przy ziemniakach, kształtują się nieproporcjonalnie wysoko (prawie cztery razy wyższe niż w spółdzielni Czaple).

Tabl. 6. Koszty własne i opłacalność mleka

L.p.	Spółdzielnia	Wydajność roczna od krowy litrów	Produkcja towarowa na 1 ha		Obowiązkowe dostawy w % produkcji towarowej	Nakłady na 1 liter		Koszt własny 1 litra zł	Przeciętna cena 1 litra zł	Różnica między ceną a kosztem zł	Stosunek ceny do kosztu
			obowiązkowe do-stawy litr.	pozostała sprzedaż litrów		dniovek obrachunkowych	zł				
1	Czaple	3510	123	48	60	0,030	0,28	0,98	1,21	+0,23	123
2	Sady	2745	105	167	39	0,036	0,15	1,08	2,04 ^a	+0,96	189
3	Brusiny	2050	110	80	57	0,033	0,25	1,11	1,27	+0,16	114
4	Nieznanowice	1955	75	134	36	0,034	0,20	1,15	1,32	+0,17	115
5	Jurowce	1810	47	100	32	0,029	0,51	1,24	1,36	+0,12	110
6	Wionczemin	3105	97	293	25	0,045	0,29	1,24	1,61	+0,37	130
7	Warzynice	2070	102	104	49	0,043	0,50	1,45	1,34	-0,11	92
8	Bynowo	1243	63	22	96	0,043	0,38	1,45	0,96	-0,49	69
9	Augustowo	1140	37	3	96	0,097	0,41	2,06	0,97	-1,09	47
10	Izabelów	2178	54	62	46	0,056	1,18	2,47	1,52	-0,95	62

^a Ponadplanowa sprzedaż po 2,37 zł za 1 liter.

Koszty własne i opłacalność produkcji mleka

Tablica 6. Koszty własne 1 litra mleka kształtują się w zasadzie w granicach od 1,0 do 1,45 zł. W dwóch wypadkach koszty przekraczają 2 zł; w spółdzielni Augustowo wynika to z nieracjonalnych nakładów pracy (koszty materiałowo-pieniężne są nawet niższe niż w niektórych innych spółdzielniach), w spółdzielni Izabelów ze zbyt dużych nakładów ogólnych (na nakłady te składają się duże wydatki pieniężne i nakłady pracy w administracji, koszty utrzymania kilkunastu praktykantów, wysoka amortyzacja środków trwałych — duże pofolwarczne budynki przy małym areale spółdzielni).

W tablicy tej nie widać wyraźnej zależności między wydajnością mleka od krowy a kosztami własnymi, gdyż dużą rolę odgrywają tu koszty produkcji pasz. Analizę kosztów własnych mleka trzeba tu przeprowadzić równocześnie z analizą kosztów własnych pasz.

W pierwszych sześciu spółdzielniach widzimy wyraźną opłacalność mleka. Oprócz stosunkowo niskich kosztów opłacalność ta ma swoje źródło w dużej ilości mleka sprzedawanego ponad obowiązkowe dostawy (są to spółdzielnie, które mają za sobą kilka lat zespołowej gospodarki). W pozostałych spółdzielniach nieopłacalność produkcji mleka wynika bądź to z wysokich kosztów, bądź też z niskiej produkcji towarowej nie przekraczającej poziomu obowiązkowych dostaw. Zniesienie obowiązkowych dostaw i podniesienie cen mleka stworzy niewątpliwie korzystne warunki dla opłacalności produkcji mleka.

Tabl. 7. Koszty własne i opłacalność żywca wołowego

L.p.	Wyszczególnienie	Produkcja towarowa na 1 ha		Obowiązkowe do- stawy w % produ- kcji towarowej	Nakłady na 1 kg		Koszt własny 1 kg zł	Cena 1 kg		Przeciętna cena 1 kg zł	Różnica między ceną a kosztem zł	Stosunek ceny do kosztu
		obowiązkowe do- stawy kg	pozostała sprzedaż kg		dnitówek obrachu- nkowych	zł		obowiązkowych dostaw zł	pozostałej sprzedaży zł			
1	Czaple	1,78	—	100	0,140	1,28	4,50	3,06	—	3,06	-1,44	68
2	Sady	9,20	8,40	53	0,165	0,66	4,95	2,30	7,75	4,90	-0,05	99
3	Nieznano- wice	1,33	4,23	24	0,155	0,90	5,24	5,89	12,98	11,30	+6,06	216
4	Brusiny	3,46	7,05	32	0,160	1,25	5,41	3,84	7,65	6,40	+0,99	118
5	Jurowce	16,70	10,10	62	0,137	2,39	5,82	3,46	4,49	3,84	-1,98	66
6	Wionczemin	14,31	10,95	56	0,221	1,42	6,06	4,05	17,35	7,65	+1,59	126
7	Bynowo	5,44	3,50	60	0,191	1,56	6,34	2,21	4,69	3,18	-3,16	50
8	Warzynice	3,16	6,74	32	0,102	2,30	6,52	3,80	4,77	4,45	-2,07	68
9	Izabelów	6,95	15,00	32	0,160	3,47	7,15	2,28	15,38	11,28	+4,13	158
10	Augustowo	1,32	1,22	54	0,490	2,08	10,41	3,63	6,55	4,96	-5,45	48

Koszty własne i opłacalność produkcji żywca wołowego

Tablica 7. Koszt własny 1 kg żywca wołowego kształtuje się w zasadzie w granicach od 5 do 6,5 zł, jeśli pominąć również poprzednio już wymienione nietypowe spółdzielnie (Izabelów i Augustowo).

Cena obowiązkowych dostaw żywca wołowego kształtuje się na poziomie 40 — 60 % kosztów własnych. Cena pozostałej sprzedaży poza sztukami najgorszych klas kształtuje się na ogół powyżej kosztów własnych. Cena powyżej 12 zł na 1 kg osiągnięta była przez spółdzielnie sprzedające materiał hodowlany. W tych też spółdzielniach produkcja towarowa żywca wykazuje dosyć dużą opłacalność.

Podniesienie z dniem 4.XII 55 r. ceny żywca wołowego w sprzedaży ponadplanowej przeciętnie o 2 zł stworzyło niewątpliwie korzystniejsze warunki opłacalności żywca, niemniej jednak dla spółdzielni słabszych gospodarzo, których produkcja nie przekracza lub przekracza tylko w niewielkim stopniu obowiązkowe dostawy, produkcja żywca wołowego wskutek zbyt niskich cen obowiązkowych dostaw pozostała nadal nieopłacalna.

Koszty własne i opłacalność produkcji trzody chlewnej

Tablica 8. Koszty własne 1 kg żywca wieprzowego wykazują bardzo dużą rozpiętość. W dwóch ostatnich spółdzielniach oraz w Warzyniecy wynikają one między innymi z wysokich kosztów ziemniaków, w spół-

Tabl. 8. Koszty własne i opłacalność trzody chlewnej

L.p.	Spółdzielnia	Produkcja towarowa na 1 ha			Obowiązkowe dostawy w % produkcji towarowej	Nakłady na 1 kg			Cena 1 kg		Przeciętna cena 1 kg zł	Różnica między ceną a kosztem zł	Stosunek ceny do kosztu
		Globalna produkcja żywca na 1 ha kg	obowiązkowe dostawy kg	pozostała sprzedaż kg		dnów obrachunkowych	zł	Koszt własny 1 kg zł	obowiązkowych dostaw zł	pozostałej sprzedaży zł			
1	Nieznanowice	33,90	15,48	19,02	45	0,186	2,41	7,62	6,08	11,03	8,78	+1,16	115
2	Sady	32,50	23,50	2,75	89	0,210	3,57	9,03	6,44	11,00	6,92	-2,11	77
3	Brusiny	23,55	10,42	15,45	40	0,225	4,69	10,54	6,05	11,90	9,56	-0,98	91
4	Wionczemin	57,60	15,73	29,08	35	0,222	5,93	10,61	6,23	17,42	13,25	+2,64	125
5	Czaple	18,48	9,79	5,64	64	0,370	5,24	13,74	7,88	13,96	10,10	-3,64	74
6	Bynowo	17,85	9,20	2,11	81	0,306	6,85	14,50	5,38	12,00	6,61	+7,79	46
7	Warzynie	25,80	13,45	10,94	55	0,370	7,70	15,84	5,23	15,72	9,92	-5,92	63
8	Augustowo	6,14	3,66	—	100	0,745	5,24	17,99	7,95	—	7,95	-10,04	44
9	Jurowce	14,22	3,46	7,99	30	0,310	11,17	18,92	5,03	17,75	13,90	-5,02	73
10	Izabelów	53,80	36,30	25,21	59	0,294	14,16	20,83	6,17	19,20	11,46	-9,37	53

dzielnia Augustowo — tak jak i poprzednio — z wysokich nakładów pracy. Jeśli weźmiemy pod uwagę nakłady pracy w Augustowie i nakłady materiałowo-pieniężne w Jurowcach i Izabelowie, to widzimy, że w spółdzielniach tych nakłady odbiegają poważnie od pozostałych spółdzielni. Pomijając spółdzielnie o nienormalnie wysokich kosztach, maksymalny koszt 1 kg żywca wynosi około 15 zł.

Cena obowiązkowych dostaw żywca w najlepszym wypadku wynosi

80 % kosztów, w najgorszym — 30 %. Cena pozostałej sprzedaży w kilku spółdzielniach zapewniła dosyć wysoką opłacalność, w pozostałych — nawet tych o bardzo wysokich kosztach — niewiele odbiega od kosztów.

Przy rozpatrywaniu ceny żywca wieprzowego należy jeszcze wziąć pod uwagę premie paszowe. Co prawda pasze te nie wpływają na obniżenie samych kosztów, gdyż często cena ich nie odbiega od kosztów produkcji własnych pasz treściwych, lecz zwalniają pewną ilość zboża, które spółdzielnia może sprzedać po znacznie wyższych cenach. Różnicę między ceną sprzedaży zboża a kosztami pasz treściwych należałoby doliczyć do ceny żywca (obliczeń takich na razie nie przeprowadzaliśmy).

Mimo na ogół korzystnych cen sprzedaży ponadplanowej żywca (w grudniu 1955 r. cena została podniesiona przeciętnie o 2 zł za 1 kg) o jego nieopłacalności w większości spółdzielni decyduje przede wszystkim niska cena obowiązkowych dostaw.

*

Poniżej podane uwagi są bardzo fragmentaryczne i nie są poparte głębszą analizą kosztów. Bardziej uogólniające wnioski dotyczące kształtowania się kosztów i opłacalności poszczególnych gałęzi produkcji będzie można wyprowadzić dopiero z analizy produkcji przedsiębiorstwa rozpatrywanej w całości.

W uwagach naszych przy rozpatrywaniu wskaźnika wyrażającego stosunek ceny do kosztu mówiliśmy, że produkcja jest opłacalna, jeśli wskaźnik ten jest wyższy od 100. Należy zaznaczyć, że produkcję można wtedy uważać w pełni za opłacalną, jeśli wskaźnik ten, jak wynika ze wstępnych analiz niektórych spółdzielni, wyniesie co najmniej 120 — 130. Różnica bowiem pomiędzy ceną a kosztem realizacji produkcji winna pokryć podatki, ubezpieczenia, oprocentowanie kredytów, wydatki na cele socjalne oraz dostarczyć środków do reprodukcji rozszerzonej.